ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ

ՕՐԱՊԱՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՔԱՂԱՑԱԿՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՀՈՐԻՐԴ ՏԱՐԻ. ՋՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1843 ԹԻՒ 161

ՆԱՔՔԱՏԱՆ ԼՈՒՐԵՐԷ

Կոստանդնուպոլիս, 14 Հոկտեմբեր։

Երէկ սովորական մեծ հանդէսով կատարուեցաւ Պայրամի տօնախմբութիւնը։ Ս. Եհափառ Ընքան նոյն օրը Տէրութեան երեւելի պաշտօնատարներուն, ատենաւորներուն ու փաշաներուն ընկերութեամբ Սուլթան Մէհմետի մզկիթը գնաց հին սովորութեանը համեմատ։ Ըս արքայական փառաւոր հանդէսը Պապի Հիւմայունի գունէն ելլելով դէպ՝ի Ադրեանի հրապարակը եկաւ։ Ռազմաթիւ զինուորներ խիստ բարեկարգութեամբ ճամբային երկու կողմը կայնած էին, նմանապէս թագաւորական ձիաւոր պահապան զօրքերն ալ ըստ արժանւոյն իրենց վերաբերեալ ծառայութիւնները կընէին։ Մեծաշուք զօր Ընքան մզկիթէն ելլելէն ետքը նոյն հանդէսով Թոփ Փափուի պալատը գնաց, ուր տեղ Տէրութեան բոլոր երեւելի պաշտօնատարները փութացան իրենց խոնարհ բարեմաղթութիւնը ու ակնածական յարգանքը մատուցանել Նորին Ս. Եհափառութեանը։ Ս. աղը մեծ ընդունելութիւն րրքեպ պիտ՝ որ ըլլայ արքայական պալատը։

—Ռարձրապատիւ Պիպէքօղ իշխանին աղերսախնդրոյն համեմատ, Ս. Եհափառ Ընքան յատուկ հրովարտակով որոշեց, որ ասկէ ետև Ս. ալաքիայէն եկած բոլոր ապրանքներուն, նմանապէս և ալմը-տիքներուն համար հարուրին հինգ մաքս վճարուի, աղէն՝ի զատ, որն որ ամէն տուրքէն ազատ պիտ՝ որ ըլլայ։

—Վ. սեմափայլ Ս. ասքի փաշան Իւսկիւտարի նախորդ կառավարիչը, որուն Ազրիանուպօլսոյ կառավարութիւնը վարութիւնը յանձնուեցաւ անցած՝ները, ամէն օր կընպատուի աս մայրաքաղաքը, ուսկից իրեն յանձնուած պաշտօնը վարելու պիտ՝ որ երթայ։

—Սօսիւ Ժաք Ընէօն գաղղիայի սեղանաւորը, որ՝ի վաղուց անտի շատ ծառայութիւններ րրած է Օսմանեան կառավարութեանը, ու նաև մօտ օրերս ընտանիներուն բարեկարգութեան հատատուելուն համար մեծ ջանք ու գործակցութիւն ընելուն պատճառաւ, անցած շաբաթ Թոփ Փափուի արքայական պալատը հրաւիրուեցաւ, ուր տեղ Ս. Եհափառ Ընքային կողմանէ Ռարձրապատիւ Իզզէտ փաշան ադամանդեայ պատուական տուփ մը շնորհեց անոր։ Սեծապատիւ մօսիւ Ընէօնը, ինչպէս յայտնի է հասարակութեանը, առաջին կարգի Նշանի Ինթիխար ալ շատոնցմէ ընդունած է։

—Փողերանոյին (զարպխանէ) շինութիւնը մեծ փութով ու արտօրինօք առաջ կերթայ։ Արեւելեան մասը արդէն տեղաւորուած է. կըմնայ միայն քանի մը ուրիշ գործիքներ կարգի դնել, ու հարկաւոր եղած պզտիկ նորոգութիւնները կատարելու։ Հասարակօրէն կըյուսացուի թէ ամսանք ամէնը անուան մը մէջ վերջ կըլլան։

—Էալեպէն եկած գիրերը կըծանուցանեն թէ, մօսիւ Պէրնիէ գաղղիացի վաճառականին ծառան մէկ տաճիկէ քանի մը հարուր ղուրուշ առնելովը պահանջելուն պատճառով մեծ կռիւ մը պատահեր է ասոնց մէջ։ Սօսիւ Պէրնիէն ուզելով վերջ նորոգութիւն ընել որ կռիւը դադրեցուներ, չսրաչար թշնամանուեր է յիշեալ տաճիկին. որ իր տեղը երթալով, քիչ մը ատենեն եռքը մէկ խումբ անզգամ մարդոց հետ ընկերացեալ դարձեր է վաճառականին տունը ու քանդելով ներսի մունաւոր ամէն նախատինքներ ըներ է անոր։ Դադրիոյ հիւպատոսը իսկոյն գացեր է նոյն քաղաքի կառավարիչ Ռէֆիկ փաշային ու գանգատ ընելէն ետքը խնդրեր է, որ յանցաւորները պատժէ անաչառապէս. բայց հիւպատոսին խօսքին ականջ չդրուելով, պարտաւորեր է կոստանդնուպօլսոյ իր դեսպանին իմացունել այս անարժան դիպուածը. որն ալ մօսիւ տը Պուրքընէյը փութացաւ ծանուցանել Ռարձրագոյն Դրանը. ու արտաքին գործոց պաշտօնատար Ս. սեմափայլ Ի. Ֆօթի փաշան Դադղիոյ դեսպանին խնդրոյն համեմատ յատուկ դիր մը տուաւ անոր՝ կառավարութեանը կոչնանէ Հալեպ երթալու, որով հրաման եղած է յիշեալ փաշային՝ որ յանցաւորները ըստ արժանւոյն պատժուին, ու գաղղիացի վաճառականին եղած անպատուութեանը փոխարէն հատուցում ըլլայ։

ՊՈՆԻԱ

10 Հոկտեմբեր։

Վ. սեմափայլ Իօմէր փաշան, որ Խարահիմ փաշային տեղը աս նահանգիս կառավարիչ անուանեցաւ, մեծ խնամքով հոգ կըտանի հասարակութեան հանգստութեանը ու բարեկարգութեանը վրայ։ Ընդէն չափաւոր գիներ որոշեց հացին, միսին և ուրիշ ուտելիքներուն համար. ուստի հիմայ ժողովուրդը քիչ ծախքով ամէն բան առատապէս գտնալով խիստ հանգիստ ու գոհ կեանք կըվարէ։ Ջարտզործները ևս, որոնք մեկ տաեն շատցեր էին ու հասարակութեան հանգստութիւնը կըվրդովէին կերպ կերպ ընդհատութեամբ, օրէ օր կըքիչնան մեր ունկանին տունը ու քանութեամբ նեղս մտնալով մեծ նախատինքներ ըներ է անոր։ Դադղիոյ հիւպատոսը իսկոյն գացեր է նոյն քաղաքի կառավարիչ Ռէֆիկ փաշային ու գանգատ ընելէն ետքը խնդրեր է, որ յանցաւորները պատժէ անաչառապէս. բայց հիւպատոսին խօսքին ականջ չդրուելով, պարտաւորեր է կոստանդնուպօլսոյ իր դեսպանին իմացունել այս անարժան դիպուածը. որն ալ մօսիւ տը Պուրքընէյը փութացաւ ծանուցանել Ռարձրագոյն Դրանը. ու արտաքին գործոց պաշտօնատար Ս. սեմափայլ Ի. Ֆօթի փաշան Դադղիոյ դեսպանին խնդրոյն համեմատ յատուկ դիր մը տուաւ անոր՝ կառավարութեանը կոչնանէ Հալեպ երթալու, որով հրաման եղած է յիշեալ փաշային՝ որ յանցաւորները ըստ արժանւոյն պատժուին, ու գաղղիացի վաճառականին եղած անպատուութեանը փոխարէն հատուցում ըլլայ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հրէից ազգին կործանումը ու Երուսաղէմի աւերումը։

(շարունակութիւն։)

Հիմակ սովը հանրական ըլլալով, նոյն իսկ ապստամբներուն ալ դժնդակ էր։ Ասոնք ուր տեղ որ կտոր մը ուտելիքի երևոյթ մը տեսնէին, անօթի գայլերու պէս կըվազվզտէին կոտրտելու համար տներուն դուռը։ Այսպէս վերջապէս պակսելով ամէն բան, սկսեցին կրծել իրենց գօտիներուն ու վահաններուն կաշին. անկէ ետև մօտեցուցին բերաննուն այն բանը որ աւանց սոսկալու անհնար է երևակայել. փուշերը, եղիճները (ըսըզըան) ու չորցած կոխկըռտած խոտի մնացորդները ամէնէն հասով կերակուրներն էին. ու մէկ ցորենի ցօղուն մը (կօթը) ծախսուեցաւ մինչև չորս դրամի, այսինքն մէկ ֆռանք ու կէսէն աւելի։

Ասրիամ անունով կնիկ մը Ադելազարին աղջիկը ծընընդեամբ ու աստիճանաւ երևելի, եկեր էր Յորդանանէն անդին եղած երկիրներուն մէկէն, զատիկը ընելու համար սուրբ քաղաքին մէջ, ուր բազմութեան հետ յանկարծ գողցած մնաց։ Խուովարարները շուտով յափըշտակեցին ձեռքէն ինչ որ հետը բերեր էր, առանց թողունելու անոր մէկ պզտիկ բան մը սնուցանելու համար ինքզինքը ու մէկ երախայ մը որ կըծըծըներ։ Այս իր յուսահատութեանը մէջ ուր ձգեր էին զինքը, նախատելից դառն կշտամբանքներով յանդիմանեց բռնաւորները որպէս զի զայրանալով մեռցընեն զինքը։ Այս դիտաւորութիւնը չի յաջողելով՝ քաշուեցաւ գնաց իր բախտային հետ, տնկեց աչուըները քիչ մը ատեն այն անմեղին վրայ որ պարապ տեղը կըծըծէր ցամքած ծիծերը. Ադրամելի, ըսաւ, ի՞նչ բանի համար քեզ պիտի պահեմ մեռնելէդ առաջ հազարումէկ տառապանքներ քաշելու, և կամ մեծագոյն դժբաղդութեամբ՝ անարդ գերութեան մը։ Այս ըսելով՝ կըմորթէ երախան, կրխորովէ, կէսը կուտէ ու մնացածն ալ կըպահէ։ Իսկոյն հոտը հոն կըքաշէ խուովարարները, որոնք կնկանը վզին դնելով սուրերնին կըխնդրեն անկէ թէ ինչ բան պահեր է։ Այս կերածիս մեծ մասը ձեզի պահեցի, ըսաւ կնիկը, ահա նայեցէ՛ք ու կերէ՛ք։ Ասրսափն ու սոսկումը պաշարեց զերենք ու պապանձած մնացին։ Այսիկա իմ զաւակս է, կրկնեց կնիկը, ես իմ ձեռքովս մորթեցի ու եփեցի. դուք ալ կրը

ծաշուք կառավարչին անաչառ վարմունքը տեսնելով : Ընտանիները առնցմէ մէկը ձեռք անցնելով ու Հռոմայի միջոցով զատաստան ըլլալով վճիռ եղաւ որ մահապարտ է , ու ամուսն 4ին սպանուելցաւ: Այս անաչառ դատաստանին քարի օրինակը անշուշտ պիտ՝ որ արգիլէ ըստ կարի որ ուրիշ եղեռնագործութիւններ չպատահին , գոնէ ժամանակ մը :

ԱՊՏԱՔԻՆ ՀՈՒՅՔԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ

Իռլանտայի խռովութիւնէն ՚ի զատ , որ միշտ կըշարունակուի , ուրիշ երեւելի դիպուած մը չկայ յիշատակութեան արժանի : Հռչակաւոր Օքօնէլը մանաւոր ժողով մը հաստատեց միջնորդ դատաւորներու , որոնց միջոցով կըլլայ հիմայ իռլանտայի ժողովրդոց դատաստանը , մէջերնին վէճ մը ըլլալու առնը : Յիշեալ ժողովքին նախագահը առնաբանութիւն մը ըրաւ անցածներէն , որով կըհամոզէ ժողովուրդին , որ արդարութեամբ ու անկողմնապահութեամբ պիտ՝ որ ընէ ամէն կերպ դատաստանները ու բոլորովին համեմատ սովորական դատաստանագրոց կանոններուն : Վէճ ունեցողները կը պարտաւորին նախապէս տորբաղրութեամբ խոստանալ որ պիտ՝ որ ընդունին ժողովին ըրած վճիռը: Այս նոր հաստատուած դատաստանատունը երդում ընել տալու կանոն չունի . ոլովհետեւ ո՛վ որ սուտ կըլսօսի , կըսէ , սուտ երդում ալ կընայ ընել :

Զարմանալի բան է անշուշտ աս դիպուածը, ինչու որ կառավարութեան օրինաւոր դատաստանատունները գրեթէ անգործ կըմնան, ու աս միջնորդ դատաւորայ (արպիթը) ժողովը անդադար վճիռներ կընէ, դատաստաններ կըտեսնէ , վերջապէս գրեթէ բոլոր իռլանտացւոց վէճերը աս նոր դատաստանատանց միջոցով կարգի կըգըտնին: Կառավարութիւնը աս բանին համար արգելք մը չըլլաւ : Օքօնելը , որ առաջին կարգի երեւելի իրաւագէտ մըն է , հրապարակաւ յայտնեց շատ անգամ որ օրինայ դէմ չէ ասանկ միջնորդ դատաւորայ ժողովքի մը հաստատութիւնը : Այս տեղի փաստաբաններուն մեծագոյն մասն ալ աս դիտաւորութեամբ են . բայց

ԳԱՂԳԻԱ

Կառավարութիւնը առևտուրի ու նաւարկութեան վերաբերեալ դաշնադրութիւն մը ըրաւ Պարսկաստանի տէրութեանը հետ , որն որ կըհաստատուին թէ երկու կողմին ալ խիստ հարկաւոր պիտ՝ որ ըլլայ :

—Ծովապետ մօտիւ Լըբէյը , որ մօտ օրերս Ճամբայ պիտ՝ որ ելլայ տրեւելեան նաւատորմիղին հրամանատարութեան պաշտօնը վարելու համար , պարտաւորեցաւ ետ ձգել առժամ իր ճամբորդութիւնը անձնական հիւանդութեանը պատճառով , որն որ մեծ տրտմութիւն կուտայ իր բարեկամներուն :

—Յունաստանի ապստամբութիւնը հոս տեղ լսուելուն պէս կառավարութիւնը քանի մը անգամ ժողով ընելէն ետքը , արժան համարեցաւ որ տրեւելեան դաղղ խոյի նաւատորմիղին թիւը բազմացնէ . ուստի հարկաւոր եղած հրամանները խակոյն խրկուեցան Պլեզդ ու Դուբլն որ քանի մը եւայլակ նաւեր պատրաստուելին դուրս ելլելու :

—Քանի մը օրագիրներ կըհաստատեն միշտ որ Եւրոպայի մեծ տէրութիւնները միտք ունին յատուկ խորհուրդ մը ընելու Սպանիոյ խռովութիւնները կարգի դնելու համար :

—Լուի Ֆիլիպի թագաւորին տղան Օմալի դուքսը Կոտանդինի (Հէզայիս) կառավարիչ անուաներ է , կըսեն , ու ղօրապետ մօտիւ Պարակէ Ֆիլիպերը անոր հրամանին տակը ըլլալու է :

—Կառավարութիւնը շատ հոգ կըտանի առևտրական կապակցութիւն մը հաստատել Չինաստանի հետ , ու աս քանին համար առևտուրի պաշտօնատարը քանի մը անգամ վաճառականներ կանչեց

ԳԱՂԳԻԱ

Կառավարութիւնը առևտուրի ու նաւարկութեան վերաբերեալ դաշնադրութիւն մը ըրաւ Պարսկաստանի տէրութեանը հետ , որն որ կըհաստատուին թէ երկու կողմին ալ խիստ հարկաւոր պիտ՝ որ ըլլայ :

—Ծովապետ մօտիւ Լըբէյը , որ մօտ օրերս Ճամբայ պիտ՝ որ ելլայ տրեւելեան նաւատորմիղին հրամանատարութեան պաշտօնը վարելու համար , պարտաւորեցաւ ետ ձգել առժամ իր ճամբորդութիւնը անձնական հիւանդութեանը պատճառով , որն որ մեծ տրտմութիւն կուտայ իր բարեկամներուն :

—Յունաստանի ապստամբութիւնը հոս տեղ լսուելուն պէս կառավարութիւնը քանի մը անգամ ժողով ընելէն ետքը , արժան համարեցաւ որ տրեւելեան դաղղ խոյի նաւատորմիղին թիւը բազմացնէ . ուստի հարկաւոր եղած հրամանները խակոյն խրկուեցան Պլեզդ ու Դուբլն որ քանի մը եւայլակ նաւեր պատրաստուելին դուրս ելլելու :

—Քանի մը օրագիրներ կըհաստատեն միշտ որ Եւրոպայի մեծ տէրութիւնները միտք ունին յատուկ խորհուրդ մը ընելու Սպանիոյ խռովութիւնները կարգի դնելու համար :

—Լուի Ֆիլիպի թագաւորին տղան Օմալի դուքսը Կոտանդինի (Հէզայիս) կառավարիչ անուաներ է , կըսեն , ու ղօրապետ մօտիւ Պարակէ Ֆիլիպերը անոր հրամանին տակը ըլլալու է :

—Կառավարութիւնը շատ հոգ կըտանի առևտրական կապակցութիւն մը հաստատել Չինաստանի հետ , ու աս քանին համար առևտուրի պաշտօնատարը քանի մը անգամ վաճառականներ կանչեց

ՎԱՆԱՔԻՆ

Պոլքրէշ , 1 Հոկտեմբեր :

Բարձրապատիւ Պիպէսքօ իշխանը երկրիս , մօտ օրերս կըսպասուի հոս , ու արդէն մեծ պատրաստութիւններ կըլլան փառաւոր հանդիսով ընդունելու համար ինչպէս որ հինուց սովորութիւն եղած է:

Խռովարար մարդկիներու ճաճուկ դաշնակցութիւն մը յայտնի ըլլալով աս օրերս Խալրայիլի մէջ, անոր գլխաւորները հոս բերին ու քանսը գլուխնայ որ հոգը զատաստան պիտ՝ որ ըլլայ : Այս չարագործ մարդկիներուն միտքը , ինչպէս խոսցուեցաւ , հրկիզութիւն ու յափշտակութիւն ընել է եղեր աս երկրին չորս հրեւելի քաղքներուն մէջ : Կառավարութիւնը խակոյն հարկաւոր միջոցները գործքի դնելով ամէն կողմէ հնարաւորութիւնը ունեցաւ զանոնք ձերբակալելու , նոյնչափ ալ կըփափագէր տաճարը ապահովելու , բայց չի կրցաւ իր գործին խօսք հասկըցնելու : Օրթականները իրենց ուղածին պէս կողոպտելու համար ուրիշ բանի չէին ցանկար բայց միայն շփոթութիւն , ու տաճարին դուրսի պատերը ոսկիէ տախտակներով ծածկած ըլլալով, անկէց կըգտանէին զինուորները ներսի հարստութիւնն ալ: Այսու ամենայնիւ Տիտոս ճամբայ բացաւ իրեն հոմայեցի և օտարական զօրաց միջէն, ու իրաւցընէ տեսաւ սուրբ տեղին ներսի կողմը անկին բաներու զարմանալի շինուածոյ մը, որոնք ունեցած համբաւէն խիստ շատ աւելի ծանրագին էին :

Այդ երկրոր ինքը կրակը մէկ տեղ մը կըմարէր, աւելի սաստկութեամբ կըտարածէր բոցը ուրիշ տեղ մը : Այս կերպով այն հոչակաւոր տաճարը , որ տիեզերքիս մէջ ամէնէն գեղեցիկը ամէնէն հոյակապը ու ամէնէն հարուստն էր , Ամենակարողին վճիռները կատարուելու հա-

ծաշուք կառավարչին անաչառ վարմունքը տեսնելով : Ընտանիները առնցմէ մէկը ձեռք անցնելով ու Հռոմայի միջոցով զատաստան ըլլալով վճիռ եղաւ որ մահապարտ է , ու ամուսն 4ին սպանուելցաւ: Այս անաչառ դատաստանին քարի օրինակը անշուշտ պիտ՝ որ արգիլէ ըստ կարի որ ուրիշ եղեռնագործութիւններ չպատահին , գոնէ ժամանակ մը :

ԱՊՏԱՔԻՆ ՀՈՒՅՔԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ

Իռլանտայի խռովութիւնէն ՚ի զատ , որ միշտ կըշարունակուի , ուրիշ երեւելի դիպուած մը չկայ յիշատակութեան արժանի : Հռչակաւոր Օքօնելը մանաւոր ժողով մը հաստատեց միջնորդ դատաւորներու , որոնց միջոցով կըլլայ հիմայ իռլանտայի ժողովրդոց դատաստանը , մէջերնին վէճ մը ըլլալու առնը : Յիշեալ ժողովքին նախագահը առնաբանութիւն մը ըրաւ անցածներէն , որով կըհամոզէ ժողովուրդին , որ արդարութեամբ ու անկողմնապահութեամբ պիտ՝ որ ընէ ամէն կերպ դատաստանները ու բոլորովին համեմատ սովորական դատաստանագրոց կանոններուն : Վէճ ունեցողները կը պարտաւորին նախապէս տորբաղրութեամբ խոստանալ որ պիտ՝ որ ընդունին ժողովին ըրած վճիռը: Այս նոր հաստատուած դատաստանատունը երդում ընել տալու կանոն չունի . ոլովհետեւ ո՛վ որ սուտ կըլսօսի , կըսէ , սուտ երդում ալ կընայ ընել :

Զարմանալի բան է անշուշտ աս դիպուածը, ինչու որ կառավարութեան օրինաւոր դատաստանատունները գրեթէ անգործ կըմնան, ու աս միջնորդ դատաւորայ (արպիթը) ժողովը անդադար վճիռներ կընէ, դատաստաններ կըտեսնէ , վերջապէս գրեթէ բոլոր իռլանտացւոց վէճերը աս նոր դատաստանատանց միջոցով կարգի կըգըտնին: Կառավարութիւնը աս բանին համար արգելք մը չըլլաւ : Օքօնելը , որ առաջին կարգի երեւելի իրաւագէտ մըն է , հրապարակաւ յայտնեց շատ անգամ որ օրինայ դէմ չէ ասանկ միջնորդ դատաւորայ ժողովքի մը հաստատութիւնը : Այս տեղի փաստաբաններուն մեծագոյն մասն ալ աս դիտաւորութեամբ են . բայց

ԳԱՂԳԻԱ

Կառավարութիւնը առևտուրի ու նաւարկութեան վերաբերեալ դաշնադրութիւն մը ըրաւ Պարսկաստանի տէրութեանը հետ , որն որ կըհաստատուին թէ երկու կողմին ալ խիստ հարկաւոր պիտ՝ որ ըլլայ :

—Ծովապետ մօտիւ Լըբէյը , որ մօտ օրերս Ճամբայ պիտ՝ որ ելլայ տրեւելեան նաւատորմիղին հրամանատարութեան պաշտօնը վարելու համար , պարտաւորեցաւ ետ ձգել առժամ իր ճամբորդութիւնը անձնական հիւանդութեանը պատճառով , որն որ մեծ տրտմութիւն կուտայ իր բարեկամներուն :

—Յունաստանի ապստամբութիւնը հոս տեղ լսուելուն պէս կառավարութիւնը քանի մը անգամ ժողով ընելէն ետքը , արժան համարեցաւ որ տրեւելեան դաղղ խոյի նաւատորմիղին թիւը բազմացնէ . ուստի հարկաւոր եղած հրամանները խակոյն խրկուեցան Պլեզդ ու Դուբլն որ քանի մը եւայլակ նաւեր պատրաստուելին դուրս ելլելու :

—Քանի մը օրագիրներ կըհաստատեն միշտ որ Եւրոպայի մեծ տէրութիւնները միտք ունին յատուկ խորհուրդ մը ընելու Սպանիոյ խռովութիւնները կարգի դնելու համար :

—Լուի Ֆիլիպի թագաւորին տղան Օմալի դուքսը Կոտանդինի (Հէզայիս) կառավարիչ անուաներ է , կըսեն , ու ղօրապետ մօտիւ Պարակէ Ֆիլիպերը անոր հրամանին տակը ըլլալու է :

—Կառավարութիւնը շատ հոգ կըտանի առևտրական կապակցութիւն մը հաստատել Չինաստանի հետ , ու աս քանին համար առևտուրի պաշտօնատարը քանի մը անգամ վաճառականներ կանչեց

ՎԱՆԱՔԻՆ

Պոլքրէշ , 1 Հոկտեմբեր :

Բարձրապատիւ Պիպէսքօ իշխանը երկրիս , մօտ օրերս կըսպասուի հոս , ու արդէն մեծ պատրաստութիւններ կըլլան փառաւոր հանդիսով ընդունելու համար ինչպէս որ հինուց սովորութիւն եղած է:

Խռովարար մարդկիներու ճաճուկ դաշնակցութիւն մը յայտնի ըլլալով աս օրերս Խալրայիլի մէջ, անոր գլխաւորները հոս բերին ու քանսը գլուխնայ որ հետք զատաստան պիտ՝ որ ըլլայ : Այս չարագործ մարդկիներուն միտքը , ինչպէս խոսցուեցաւ , հրկիզութիւն ու յափշտակութիւն ընել է եղեր աս երկրին չորս հրեւելի քաղքներուն մէջ : Կառավարութիւնը խակոյն հարկաւոր միջոցները գործքի դնելով ամէն կողմէ հնարաւորութիւնը ունեցաւ զանոնք ձերբակալելու , նոյնչափ ալ կըփափագէր տաճարը ապահովելու , բայց չի կրցաւ իր գործին խօսք հասկըցնելու : Օրթականները իրենց ուղածին պէս կողոպտելու համար ուրիշ բանի չէին ցանկար բայց միայն շփոթութիւն , ու տաճարին դուրսի պատերը ոսկիէ տախտակներով ծածկած ըլլալով, անկէց կըգտանէին զինուորները ներսի հարստութիւնն ալ: Այսու ամենայնիւ Տիտոս ճամբայ բացաւ իրեն հոմայեցի և օտարական զօրաց միջէն, ու իրաւցընէ տեսաւ սուրբ տեղին ներսի կողմը անկին բաներու զարմանալի շինուածոյ մը, որոնք ունեցած համբաւէն խիստ շատ աւելի ծանրագին էին :

Այդ երկրոր ինքը կրակը մէկ տեղ մը կըմարէր, աւելի սաստկութեամբ կըտարածէր բոցը ուրիշ տեղ մը : Այս կերպով այն հոչակաւոր տաճարը , որ տիեզերքիս մէջ ամէնէն գեղեցիկը ամէնէն հոյակապը ու ամէնէն հարուստն էր , Ամենակարողին վճիռները կատարուելու հա-

---

նուեր ո՛չ քահանայապետ ո՛չ ալ պաշտօնեայ մը : Այդ ալ աւելի աղետալի կերպով ստուգուեցաւ մարգարէին զուրցածը , այսինքն թէ՝ անոնց աչուընին չի կրնան պիտի հանիր նայելու ըսելին . վասն զի կըտեսնէին իրենց անարգութեանը պինտ մանրապատում մարգարէութիւնը հասած իրեն կատարումին , ու չի ճանչցան բուն իրենց անարգութիւնը : Կուրացան յուսալ որ գրեր էին տաճարին պատին անսովոր ամրութեանը ու բարձրութեանը վրայ նաև մերձաւոր հոյակապ ամրոցներուն վրայ , որ ծեր Հերովդէսը յարիր էր շէնքին հետ : Այն շէնքերը շատ ընդարձակ էին որոնք հաղորդակցութեան հոյակապ սիւնազարդ գաւիթներով կերկրննային Ընտանեան աշտարակէն մինչև սուրբ տեղը : Եւ յիրաւի պաշարողները ո՛չ սանդուխով կրցան պատէն անցնիլ ո՛չ ալ բարանի հարուածներով փլցընել :

Ուստի Տիտոս իր կամացը դէմ բռնադատուեցաւ Օգոստոսի 8 ին բռընկցընել տաճարին երկրորդ շրջապատին դռները : Հոցը տարածեցաւ մինչև սիւնազարդ գաւիթները որ երեցան բոլոր օրը ու բոլոր հետևեալ գիշերը : Հռոմէական լեգէոնները կուզէին ամէն բան երել ջնջել . բայց իրենց զօրավարը իր գլխաւոր պաշտօնա-

---

տարներովը չէին կրնար վճռել ընթացիք ընել այն ընդարհիկ յիշատակարանը , որ և եղեր էր ամէն ղարմանաց ու մեծարանացը նիւթը : Հրամայեց անիկա յարձակումը ու ամէնէն առաջ ինքը վազեց : Օհնուորները մեծ քաջասրտութեամբ կըյարձակէին որովհետև պարիսպները պաշտպանող մը չէր երեար . բայց հազիւ հռոմայեցիք իրենց մէկ քանի արծուենշանները անկեր էին պատին վրայ , ներսինները անանկ կատաղաբար վազեցին վրանին որուն նման մինչև ան ատենը ըրած չունէին : Ողը հռոմէական քաջութիւնը կարող չեղաւ դէմ դնելու : Հրեաները բարձր պատէն վար նետեցին յարձակողները ու աւելն արծուենշանները որ յաղթանակաւ պըտըտցուցին :

Ըն ատենը հռոմայեցի զինուոր մը չի կրնալով համբերել, ու շարժելով մէկ դրդիսէ մը, որ Յովսեպոս պատմագիրը կրկոչէ Ստուածային կամ Գերբնական , յափշտակեց վառած փայտ մը որ կըվառէր շրջապատին դուրսի դին ու Տիտոս ալ կըջանար մարելու . եռքը իր ընկերներուն օգնութեամբը վեր ելլելով՝ նետեց դէպի տաճարին մօտ եղած հիւսիսային կողմի յարկերուն լուսամուտ մը ներս : Կրակը իսկոյն տարածեցաւ շատ

տեղւանք անանկ արագութեամբ որ նոյն իսկ հռոմայեցիներուն ալ բնական չի թուեցաւ : Հրեաները տեսնելով այն սրբազան սրահներուն երվիլը, արձանի պէս անշարժ կեցեր էին : Տիտոս շուտով հոն վազեց կրակը մարելու և կըթուէր թէ որչափ կըջանար ապստամբները հնազանդեցնելու , նոյնչափ ալ կըփափագէր տաճարը ապահովելու . բայց չի կրցաւ իր զօրքին խօսք հասկըցընելու : Օհնականները իրենց ուղածին պէս կողոպտելու համար ուրիշ բանի չէին ցանկար բայց միայն շփոթութիւն , ու տաճարին դուրսի պատերը ոսկիէ տախտակներով ծածկած ըլլալով, անկէց կըգտանէին զինուորները ներսի հարստութիւնն ալ: Այսու ամենայնիւ Տիտոս ճամբայ բացաւ իրեն հոմայեցի և օտարական զօրաց միջէն, ու իրաւցընէ տեսաւ սուրբ տեղին ներսի կողմը անկին բաներու զարմանալի շինուածոյ մը, որոնք ունեցած համբաւէն խիստ շատ աւելի ծանրագին էին :

Այդ երկրոր ինքը կրակը մէկ տեղ մը կըմարէր, աւելի սաստկութեամբ կըտարածէր բոցը ուրիշ տեղ մը : Այս կերպով այն հոչակաւոր տաճարը , որ տիեզերքիս մէջ ամէնէն գեղեցիկը ամէնէն հոյակապը ու ամէնէն հարուստն էր , Ամենակարողին վճիռները կատարուելու հա-

Քոբենհակէն կըգրեն ։

Լ՚ոնտրայէն երկրթէ շոգենաւ մը եկաւ մեր նաւահանգիստը , որու մէջ եղած կահկարասիքները թէ վայելչութեանը և թէ հարստութեան կողմէն բոլոր աս տեսակ նաւերուն մէջ եղած կարասիքներէն կըգերազանցեն ։ Ա՚ս շոգենաւը որ Բրէքթուսոր կըկոչուի , հազար ութ հարիւր գօճայի բեռ կրնայ ընդունիլ ։ Ն՚ամբորդներուն համար հարիւր վաթսուն պառկելու սենեակ կայ , տասը լուացուելու խուց , խօսակցութեան համար լայն սրահ մը , մէկ կերակուրի սրահ , մէկ գրքատուն մը որն որ բաղկացեալ է գաղղիացոց , անգղիացոց ու գերմանացոց գրականութեան երեսելի գրքերէ , ուրիշ սրահ մըն ալ երաժիշտներու (Հանէնտէ) համար , ուրտեղ վեց փեռնօ կայ , ջրոս տաւիղ (կիթառա) ու մէկ գրքատուն մըն ալ երաժշտական տետրակներու և այլն ։

"Բրէքթուսոր շոգենաւը Պրիսթոլ շինուեցաւ Ռէդերսպուրկի Ա՚ենրէյլից սեղանաւորին հաշուէ ու կանոնաւոր երթևեկութիւն պիտի ընէ Ռենդերսպուրկի ու Լ՚ոնտրայի մէջ , ճամբուն վրայ եղած քանի մը նաւահանգիստները հանդիպելով , մանաւանդ Վ՚որենհակի , Ն՚ըլէնէօրի ու Կօթէնպուրկի նաւահանգիստները" ։

Հողաթափ (գունտուբա) ու Կօշիկ (ճիքմէ) շինելու մեքենայ ։

Ա՚փսո՛ս պիտ՚ որ ըլլայ կօշկակարներուն , ու աղետալի լուր մըն է ասիկա անոնց համար ։ Ա՚նսօ Կրօվիս ա՚նունով մէկը մեքենայ մը հնարեց Լ՚ոէմկուրկ քաղաքը (Ակովտիա) հողաթափ ու կօշիկ շինելու թէ՛ այր և թէ կին մարդկանց համար , այնպէս մեծութեամբ ու ձևով , կաշիէ չուխայէ ու կերպասէ ։ Ա՚ս ոտքի ամաններէը թէ՛ պէտև քիչ մը հաստ ու կոպիտ ձև մը ունին ու հիմնակուհիմայ միջակ աստիճանի ու խնայողութիւն ընող մարդիկը ծախու կառնեն , բայց շատ կըյուսացուի որ աս գործքը մեծ կատարելութիւն մը կրնայ ստանալ ։ Սովորական մէկ ջուխտ ոտքի ամանի գինովը իրիք ջուխտ կառնուի աս հողաթաւիներէն ։ Մ՚էկ հողաթափի մեքենան օրը 30 ջուխտ կրնայ շինել , ու կօշիկի մեքենան օրը 12 ջուխտ ։

Շատ անգամ առիթ ունեցանք ներկայ գտնուելու մագնիսական քնոյն փորձերուն , որ մեր բարեկամ բժիշկներէն մէկը ըրաւ երիտասարդ մարդու մը վրայ ։ Ա՚ս մարդը հինգ տարիէն ՚ի վեր զարմանալի կարողութիւն մը ունի ուզած ժամանակը քնանալու , ու հարցընողին յայտնի կընշանակէ այն վայրկեանը որ իր իմացական ոգին նիւթականէն զատուած է , ուստի անկէ ետքը իր սրընթաց մտքովը ժուռ կուգայ կըպտըտի ո՛ր երկիրը որ իրեն նշանակեն , ուրտեղ հարցընողին ուզած ժամանակը կըմնայ քիչ մը ու բոլոր տեղերուն ու մարդկանց վրայօք մանրամասնաբար տեղեկութիւն կուտայ , որն որ մեզ անհաւատալի կերևնար ։ Ի՚նչուան 10–20 տարի առաջ , ու ալ աւելի հին ատենուան պատահած բաները կըպատմէ , որոնք արդէն մոռցուած են ու միայն մեր տարեգրութեանց մէջ գրուած կան ։ Ա՚ս բանս մտադրութեամբ զննող մարդիկը յայտնի իմացան որ աս երիտասարդին իմացական ոգին առաւելապէս անձինքներու վրայ հակամիտութիւն ունի , քան թէ իրաց վրայ ։ Ա՚ս փորձը ընող բժիշկը քանի մը ժամանակ կայ որ երկարատև հիւանդութեանց վրայօք տեղեկութիւն ընդունելու համար գործքի կըդնէ աս մագնիսական զօրութիւնը , ու արդէն աս հարկաւոր փորձերէն բաւական ծանօթութիւններ ստացաւ , որ քաջալերութիւն կուտայ ալ աւելի ջանքով հոգ տանելու աս բանին ։ Վ՚ստահ ըսուելիս որ խիստ մեծ ու բարեբաղդ հետևանքներ պիտ՚ որ ունենայ իր աշխատութիւնը , թէ որ ասանկ մէկ արտաքոյ կարգի տեսողական զօրութիւնը անդամալիւնական ու բժշկական գիտութեանց վրայ բանեցընէ նէ ։

Ի՚սայ աս փորձերուն ներկայ գտնուող մարդիկը առաւելապէս կըզարմանան աս երիտասարդին ունեցած հրաշալի իմացական յաջողականութեանը վրայ , որով իրեն հարցուած մարդկանց հետ գրեթէ մէկ անձ կըլլայ , ծովերէն անդին հեռաւոր աշխարհքներուն մէջ անոնց հետևելով , ու իրենց առողջութեանը ու հիւանդութեանց վրայօք մանրամասն տեղեկութիւններ տալով ։

(Ախտ · Օրագր ։)

ԱՔԵՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՀԿԱՍՏԱՆ

Օ՚միւռնիա , 22 Հոկտեմբեր ։

Եւրոպացին եկած յաջող լուրերուն վրայ հասարակօրէն քաղաքիս ամէն տպրանքները կուզուէին , որոնց գիները ալ կըյուսացուի որ օրէ օր ալ աւելի պիտ՚ որ բարձրնան ։

Ա՚ֆիոն ։ Կերևի թէ Լ՚ոնտրայէն ծախու առնելու հրամանները եկած են , ինչու որ չորեքշաբթի օրը Ընգղիայի շոգենաւը գալէն ետքը աս տպրանքը սկսաւ փնտռուիլ ու երկէ 80 ղուրուշի չէքին 20 սեփէթ վաճառուեցաւ · բայց հիմայ ափիոն ունեցողները աս գինով չեն ուզեր տալու ։ Հասարակօրէն կըյուսացուի թէ աս տպրանքին արժողութիւնը կընայ ալ աւելի բարձրնալ ։

Փալամուտ ։ Հիմակուհիմայ այնքան չուզուիր · աս օրուան արժողութիւնը 103–105 ղուրուշ է խանթարը Թրեստու տեսակին համար ։

Ռուբդ ։ Վ՚իւրտվաճառ է · 1400 խանթար Վ՚ըլըմի տպրանք գնոյ առաւ աս օրերս ամերիգացի վաճառական մը 128 ղուրուշի խանթարը · ու 1300 աս կողմերու բուրդ ծախուեցաւ 140–170 ղուրուշ ըստ տեսակին ։

Սուսամ ։ Վ՚իչ մը կուզուի , Եւրոպայի յաջողլուրերուն պատճառովը · բայց գիներուն երևելի փոփոխութիւն մը չեղաւ · աս օրուան արժողութիւնը 29–30 ղուրուշ է Կոստանդնուպօլսոյ քիլէն ։

Հ՚էհրի ։ Ռաւական տպրանք եկաւ ղուրսելէն ու 17¾–18 ղուրուշ օխան գիւրութեամբ կըվաճառուի ։

Ջամիչ ։ Վ՚արապուրունի անկուտ չամիչն գինը՝ 175 ղուրուշ է խանթարը · Ուրլայինը՝ 165 ։ Ա՚սարակ կարմիր չամիչը Վ՚արապուրունի 85 ղուրուշ է · ընտրածը՝ 90 · Ջէշմէինը՝ 80¾ քիչ կայ · Ուրլայինը՝ 75 ղուրուշ խանթարը · Տէզդյոը՝ 60–62 Պէյլերճէն 36–40· Պայընտըրի սև չամիչը՝ 37 ղուրուշ · Իզմիրինը՝ 35 ։

Մ՚ետաքս ։ Կուզուի · Պրուսայի տպրանքը ըստ տեսակին 250–300 ղուրուշ է Թէֆֆէն · Պարեամ պօլուինը 126–127 ղուրուշ օխան ։

Տորոն ։ Խիստ գիւրավաճառ է · Պախըրի աղջուր տպրանքին գինը՝ 310–320 ղուրուշ է խանթարը· Վ՚այաճըքինը՝ 295–300 · Կէօրտէսինը՝ 285–295 · Վ՚արամանինը՝ 270–280 ։

Ցորեն ։ Ծուռ է · Ընտօլուի առաջին տեսակ տպրանքը նաւուն մէջը աւանդելու պայմանով բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ՝ 20 ղուրուշ է Պօլսոյ քիլէն· երկրորդ տեսակը՝ 15–16½ ։ Ռուսիայի կարծր ցորեն քիչ կայ , ու 20¼–24 ղուրուշ քիլէն գիւրաւ վաճառ է ։ Գարիին գինը՝ 8½ ղուրուշ է ու կուզուի ։

Եղյան մոմ ։ Վ՚իչ տպրանք կայ · աս օրուան արժողութիւնը 5½ ղուրուշ է օխան ։

ՓՈՒԽԸՆԿՈՒԹԻՒՆ

Կոստանդնուպօլիս , 13 Հոկտեմբեր ։

Լ՚ոնտրա	107¾
Մ՚արսիլիա	167½–167¼
Թրեստ	436
Լ՚իվօրնօ	141–140¾

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ Ք

ՓԻԼԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԴԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

Աս գիրքս Վ՚ենետիկի Մխիթարեան Մ՚ատենաւորութենէն Ցոլման եան Հ · Ղեւոնդ գիտնական վարդապետը շինած է աշխարհաբառ լեզուով · Հեղինակը երկար ժամանակուան հմտութեամբ ու գաղղիերէն քերականութենէ առնէն անուանիները ձեռքը ունենալով , լեզուին առն հարկաւոր գիտելիքներուն վրայ յայտնի ու համառօտ կըխօսի · ու առաւել դիւրութեան համար առն մէկ կանոնի քով ու ընտիր հետևիկներէ ճիշդ օրինակներ ալ կըգտնէ որոնցմէ շատերը աշխարհաբառ ու տառէներէն ալ թարգմանուած են ։ Գործքը երկու հատոր բաժնած է · առ՚ջի հատորը կըպարունակէ բուն քերականութիւնը , տաղաչափութեան կանոնները , ու ընտիր գրագիտութիւն մը , այսինքն գաղղիերէն լեզուին ու հետևիկներուն սկիզբէն մինչեւ հիմայ օգտակար ու զուարճալի պատմութիւնը ։ Երկրորդ հատորն ալ՝ որն որ յառաջաբանութեան մէջ կըխոստանայ , նայն լեզուին գործնական կրթութիւնը ըլլալու է ։

Աս գործքիս առաւելութիւնը ու ազգերնուս դասատունեցուն մեծապէս հարկաւոր ըլլալը տեսնելով , փութայինք օրս գրոյս մէջ ծանուցանել · ու կըյուսանք որ ազգերնուս ուսումնասէրները ասոր օգտակարութիւնը ու գիւրութիւնը միաք առնելով սիրով կընդունին , ու օգուտը կըվայելեն · որվ ազգասէր հեղինակին ու յարգոյ Մ՚խիթարեութեան աշխատասիրութիւնը պարապ չելլալ ։ Գինն ալ 1 ֆիօրին , 12 քարանթան է , այսինքն հիմակուան տառկի ստրլով · 14 ղուրուշ է ։

Ս · Մ՚եսրոպեան վարժարանը տպուած ։

Ընթամատոյց սրբոյ Հօրն մերոյ Վ՚րիգորի նարեկացւոյն ։

Ընրկածք Ընբիստոնովսի · Թարգմանեալ ՚ի Վ՚րիգոր աղայէ Կոստանդեան Հմայեկեանց ։

Մ · Ֆիլիպ Ամիլ վարժապետը՝ լատիներէն , իտա , և գաղ , լերէաց , պատիւ կըհամարի իրեն ուսումնասէր հասարակութեանը ծանուցանել , որ յիշեալ լեզուները սորվեցընելու պատրաստ է , չափաւոր ամսականով · Ուզողը կրնայ գտնար գինքը Փրոխանատայի գպրատունը հարցընելով ։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Ա՚ս Օրագիրը շաբաթը անգամ մը կըտպվի · տարեկան տոքագրութեան գինը՝ 120 ղուրուշ է կանխիկ (փէշին) · իսկ դուրսի երկիրներուն համար , ձամբու ծախքը առնողին վրայ է · ավ որ ուզէ կընայ առտրագրվիլ ։

Իզմիր օրագրութեան տպարանը ։

Պօլիս Վալիտէ խանը Շահպազեան Սարգիս աղային գրա ։

Պրուսա Քազազեան Մ՚ատթէոս ու Գրիգոր աղայից մաղա ։

Աղէքսանդրիա Աղաղանեան Կարապետ աղային մաղազան ։

Դահրէթ Եղնազարեանց Մ · Աւետեան աղային գրատունը ։

Յոպպէ Սրապիոնեան աղայ Յակոբին գրատունը ։

Թրեստ Աբելեան Գրիգոր աղային գրատունը ։

Կարին Ղազազեանց Յարութիւն աղային մաղազան ։

Ակն Խաստպեան Ղազար աղային վաճառատունը ։

Եաշ Պէյքթըճեան աղայ Եղբարց մաղազան ։

Պաղտատ Ընգլեայ առաջին Թարգման աղայ Խաչիկին տունը՝ Մարզուան Աճառէեան պարոն Սիմէոնին վաճառատունը ։

Թիֆլիզ Ռուսաց առտիճանաւոր Կարնեան պատուելի Յակոբ վարժապետին գրատունը ։

Դաւրէժ Շիրմազանեան Վարդանեանց աղայ Գալուստին վաճառանոցը ։

Թէհրան Աւետիսեանց Թադէոս Խանին բնակարանը ։

Սպահան Ավիրեանց աղայ Ավիրեանին վաճառատունը ։

Պոմպա յարգի պարոնաց Աղանուր որդւոց և ընկերաց վաճառանոցը ։

Կալկաթա պարոն Փ · Ա՚ն Դէորգեանին գրատունը ։

Մատրաս պարոնաց Սէթ և ընկերաց վաճառատունը ։

Սինկափոր ու Պադավիա՝ յարգի պարոնաց Սէթ եղբարց գրատունը ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍԻ ՊԱՊՕԵԱՆ

1) Մէկ դահեկան 666 օխայ է ։